

فصل سوم

کشاورزی

در سال ۱۳۸۵، مجموع تولید محصولات زراعی و باغی و محصولات دامی و شیلات نسبت به سال قبل افزایش یافت. در اجرای سیاست‌های حمایتی از تولیدات کشاورزی، توزیع کود شیمیایی توسط دولت با ۱۹/۶ درصد افزایش نسبت به سال گذشته بالغ بر ۴۵۷۴/۱ هزار تن شد. همچنین در این سال ۲۰/۸ هزار تن انواع سموم دفع آفات نباتی و ۲۲۴/۳ هزار تن انواع بذر در اختیار کشاورزان قرار گرفت که نسبت به سال قبل به ترتیب ۵/۱ درصد افزایش و ۱۶/۸ درصد کاهش نشان می‌دهد.

۳-۱- منابع آب

بنا بر گزارش وزارت نیرو، در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴^(۱)، میانگین ارتفاع بارندگی در کشور معادل ۲۱۳/۴ میلی‌متر بود که نسبت به سال آبی گذشته ۲۵ درصد و نسبت به میانگین بلندمدت (۳۷ ساله) ۱۵ درصد کاهش داشت. همچنین، حجم جریان‌های سطحی آب در سال زراعی مورد بررسی به ۹۰/۳ میلیارد متر مکعب رسید که نسبت به سال گذشته ۳ درصد و نسبت به متوسط بلندمدت ۴ درصد کاهش نشان می‌دهد.

در سال ۱۳۸۵، حدود ۴۶ هزار هکتار از اراضی کشور از طریق توسعه و اصلاح شبکه‌های اصلی و فرعی طرح‌های ملی به اراضی تحت پوشش شبکه‌های آبیاری و زهکشی اضافه شد؛ به گونه‌ای که مجموع اراضی تحت پوشش به ۱۴۶۸/۲ هزار هکتار بالغ شد. به علاوه در سال مورد بررسی، در مجموع ۹۰ سد مخزنی دارای آمار روزانه بهره‌برداری با حجم کل ۲۹/۷ میلیارد متر مکعب در حال بهره‌برداری بود که از این تعداد ۸ سد در سال ۱۳۸۵ وارد شبکه سدهای ایران شد. حجم کل سدهای کشور در سال ۱۳۸۵ نسبت به سال قبل از آن ۱/۷ درصد رشد داشت.

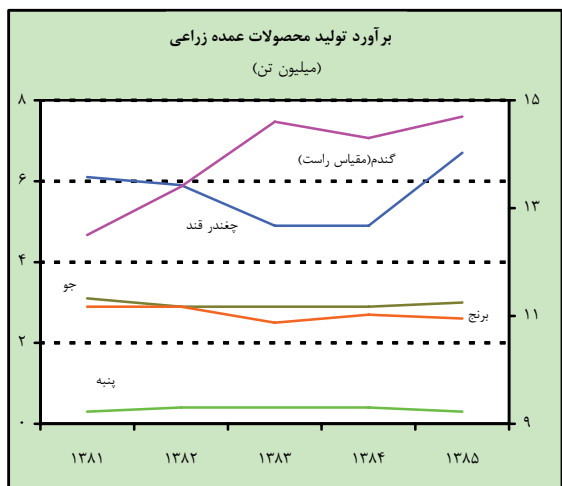
نوع محصول	عملکرد محصولات عمده زراعی (کیلوگرم/هکتار)	۱۳۸۵	درصد تغییر
گندم	▲ ۱۲۸۴	۲۰۵۸	۳/۶
جو		۱۷۲۲	۹/۵
شلتوک برنج		۴۳۵۷	-۴/۹
ذرت دانه‌ای		۷۲۲۲	۲/۸
پنبه		۲۲۷۶	۶/۹
چغندر قند		۳۲۰۶۸	۱۲/۵
نیشکر		۸۷۲۳۵	-۱۴/۶
چای (برگ سبز)		۵۷۸۱	-۱۶/۲
دانه‌های روغنی		۱۷۴۵	۶/۴
توتون و تنباکو		۱۶۰۷	-۱۹/۰
حبوبات		۷۰۴	۲/۴
سیب زمینی		۲۵۴۷۵	۱/۱
پیاز		۳۳۷۷۷	۱/۹
پسته		۵۲۲	۷/۹

ماخذ: وزارت جهاد کشاورزی

۳-۲- تولیدات زراعی و باغی

براساس آمار وزارت جهاد کشاورزی، در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴، حدود ۷۱ میلیون تن انواع محصولات زراعی در سطحی معادل ۱۳ میلیون هکتار از اراضی کشور برداشت شد که نسبت به سال زراعی قبل از نظر مقدار ۱/۹ درصد افزایش و از نظر سطح زیر کشت ۰/۷ درصد کاهش نشان می‌دهد. از مجموع تولیدات زراعی، حدود ۸۹/۷ درصد (۶۴ میلیون تن) از اراضی آبی و مابقی از اراضی

۱- منظور از سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴، نیمه دوم سال ۱۳۸۴ و نیمه اول سال ۱۳۸۵ می‌باشد.

دیم به دست آمد. نسبت‌های مزبور در سال قبل به ترتیب ۸۹/۶ و ۱۰/۴ درصد بود. همچنین در این سال زراعی، سطح زیر کشت و تولید محصولات باغی به ترتیب به میزان ۲/۷ میلیون هکتار و ۱۵/۵ میلیون تن بود که نسبت به سال زراعی قبل به ترتیب ۲/۹ و ۴/۶ درصد افزایش نشان می‌دهد.

در سال زراعی مورد بررسی، مجموع تولید گروه غلات (گندم، جو، شلتوک برنج و ذرت دانه‌ای) با ۲/۳ درصد افزایش نسبت به سال زراعی گذشته به ۲۲۳۹۸ هزار تن رسید. تولید گندم در سال ۱۳۸۵ با ۲/۵ درصد افزایش نسبت به سال قبل به ۱۴۶۶۳/۷ هزار تن رسید که علی‌رغم کاهش سطح زیر کشت، نشان‌دهنده افزایش عملکرد

این محصول می‌باشد. تولید جو و ذرت دانه‌ای به ترتیب با ۳/۵ و ۸/۶ درصد افزایش و تولید شلتوک برنج با ۴/۶ درصد کاهش مواجه بود.

در سال مذکور، مجموع تولید محصولات زراعی-صنعتی با ۱۰/۷ درصد افزایش نسبت به سال زراعی قبل به ۱۲۵۸۲/۷ هزار تن رسید. یکی از دلایل عمده افزایش تولید محصولات زراعی-صنعتی افزایش عملکرد تولید چغندر قند و دانه‌های روغنی بود که منجر به افزایش چشمگیر تولید این محصولات گردید.

برآورد تولید و سطح زیر کشت محصولات عمده زراعی

(هزار هکتار - هزار تن)

نوع محصول	۱۳۸۴		۱۳۸۵		درصد تغییر
	تولید	سطح زیر کشت	تولید	سطح زیر کشت	
گندم	۱۴۳۰۸	۶۸۷۹	۱۴۶۶۴	۶۸۷۹	۲/۵
جو	۲۸۵۷	۱۵۶۸	۲۹۵۶	۱۵۶۸	۳/۵
شلتوک برنج	۲۷۳۷	۶۳۱	۲۶۱۲	۶۳۱	-۴/۶
ذرت دانه‌ای	۱۹۹۵	۲۹۲	۲۱۶۶	۲۹۲	۸/۶
پنبه	۳۶۳	۱۱۷	۲۸۴	۱۱۷	-۲۱/۹
چغندر قند	۴۹۰۲	۱۸۶	۶۷۰۹	۱۸۶	۳۶/۹
نیشکر	۵۵۳۰	۶۷	۴۹۵۹	۶۷	-۱۰/۳
چای (برگ سبز)	۱۹۷	۳۲	۱۵۵	۳۲	-۲۱/۴
دانه‌های روغنی	۵۵۱	۳۳۱	۶۱۵	۳۳۱	۱۱/۶
توتون و تنباکو	۲۲	۱۲	۱۶	۱۲	-۳۰/۱
حیوانات	۶۳۹	۹۴۱	۶۷۸	۹۴۱	۶/۱
سیب زمینی	۴۸۳۰	۱۶۴	۴۲۱۹	۱۶۴	-۱۲/۷
پیاز	۱۶۸۵	۵۹	۲۰۳۸	۵۹	۲۰/۹
پسته	۲۳۰	۴۴۴	۲۵۰	۴۴۴	۸/۹

ماخذ: وزارت جهاد کشاورزی

۳-۳- تولیدات دامی و شیلات

نوع محصول	تولید محصولات دامی (هزار تن)		درصد تغییر
	۱۳۸۴	۱۳۸۵	
گوشت قرمز	۸۰۰	۸۲۹	۳/۶
شیر خام	۷۱۷۹	۷۷۴۱	۷/۸
گوشت مرغ	۱۲۳۷	۱۳۶۰	۱۰/۰
تخم مرغ	۷۵۸	۶۷۷	-۱۰/۷

ماخذ: وزارت جهاد کشاورزی

براساس آمار وزارت جهاد کشاورزی، مجموع تولید محصولات دامی (گوشت قرمز، گوشت مرغ، شیر خام و تخم مرغ) در سال ۱۳۸۵ بالغ بر ۱۰۶۰۷ هزار تن گردید که با ۶/۴ درصد افزایش نسبت به سال گذشته همراه بود. در این سال تولید محصولات دامی

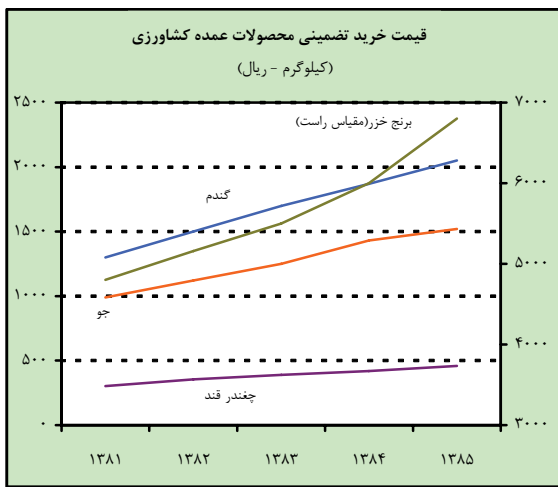
یاد شده (به جز تخم مرغ) افزایش یافت. در بین محصولات مذکور، تولید گوشت مرغ از بیشترین افزایش (۱۰/۰ درصد) برخوردار بود.

وضعیت تولید و صادرات شیلات		(ارزش: هزار دلار)	(وزن: تن)
درصد تغییر	۱۳۸۵	▲ ۱۳۸۴	
تولید	۵۲۲۵۵۹	۵۷۵۵۶۰	۱۰/۱
آب‌های جنوب	۳۴۳۴۹۲	۳۷۴۴۴۷	۹/۰
آب‌های شمال	۴۴۸۸۷	۴۶۴۳۵	۳/۴
آب‌های داخلی	۱۳۴۱۸۰	۱۵۴۶۷۸	۱۵/۳
صادرات			
ارزش	۳۹۰۳۴/۰	۴۷۹۷۷/۴	۲۲/۹
مقدار	۱۶۸۸۱/۳	۲۶۹۱۲/۸	۵۹/۴

ماخذ: وزارت جهاد کشاورزی

در سال ۱۳۸۵، تولید محصولات شیلات با ۱۰/۱ درصد افزایش نسبت به سال قبل به ۵۷۵/۶ هزار تن رسید. از مقدار مذکور ۶۵/۱ درصد از آب‌های جنوب، ۲۶/۹ درصد از آب‌های داخلی و مابقی از آب‌های شمال صید گردید. صادرات محصولات مختلف شیلات ۲۶/۹ هزار تن و به ارزش ۴۸ میلیون دلار بود که به ترتیب ۵۹/۴ و ۲۲/۹ درصد نسبت به سال قبل افزایش نشان می‌دهد.

۳-۴- خرید تضمینی محصولات عمده کشاورزی

در راستای تشویق کشاورزان به تولید محصولات اساسی کشاورزی، ایجاد تعادل در نظام تولید و حفظ سطح درآمد کشاورزان، در سال ۱۳۸۵ قیمت خرید تضمینی محصولات بین ۱/۷ تا ۱۶/۷ درصد افزایش یافت. با توجه به نرخ تورم ۱۳/۶ درصدی در سال ۱۳۸۵، افزایش قیمت خرید اغلب محصولات پایین‌تر از نرخ تورم بود. قیمت خرید تضمینی گندم معادل ۹/۶ درصد نسبت به سال گذشته افزایش یافت و به ۲۰۵۰ ریال در هر کیلوگرم رسید. براساس آمار پایگاه اطلاع‌رسانی گندم وزارت جهاد کشاورزی، گندم مزاد بر مصرف خریداری شده از کشاورزان ۱۱/۴ میلیون تن بود که نسبت به سال ۱۳۸۴ معادل ۴/۶ درصد افزایش نشان می‌دهد.

۳-۵- یارانه پرداختی

قیمت خرید تضمینی محصولات کشاورزی		(کیلوگرم/ریال)	
درصد تغییر	۱۳۸۵	۱۳۸۴	نوع محصول
۹/۶	۲۰۵۰	۱۸۷۰	گندم
۶/۳	۱۵۲۰	۱۴۳۰	جو
۱۳/۳	۶۸۰۰	۶۰۰۰	برنج خزر، فجر و ساحل
۹/۵	۴۶۰	۴۲۰	چغندر قند

ماخذ: وزارت جهاد کشاورزی

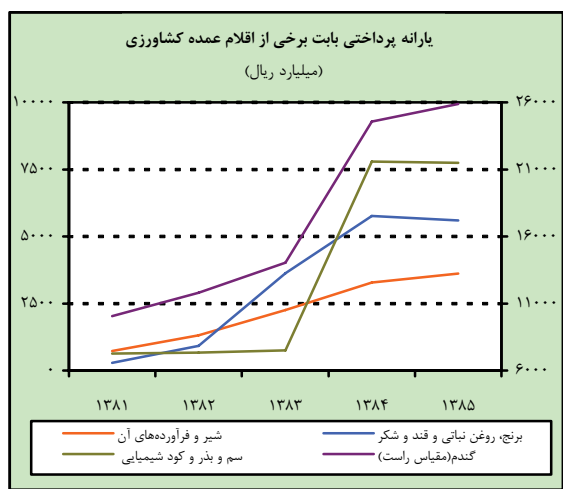
براساس آمار وزارت امور اقتصادی و دارایی و سازمان حمایت مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان، در سال مورد بررسی یارانه پرداختی بابت اقلام عمده کشاورزی با ۳/۱ درصد افزایش نسبت به سال قبل به ۴۳/۲ هزار میلیارد ریال بالغ گردید. سهم یارانه اقلام مزبور از کل یارانه پرداختی دولت از ۸۰/۹ درصد در سال قبل به ۷۵ درصد کاهش یافت.

یارانه پرداختی بابت برخی از اقلام عمده کشاورزی

(میلیارد ریال)

عنوان	سال		سهم(درصد)
	۱۳۸۵	۱۳۸۴	
کالاهای اساسی	۳۳۶۳۰/۴	۳۵۰۸۷/۴	۶۰/۹
گندم	۲۴۵۷۷/۸	۲۵۸۶۹/۷	۴۴/۹
برنج، روغن نباتی و قند و شکر	۵۷۶۵/۸	۵۵۹۹/۸	۹/۷
شیر و فرآورده‌های آن	۲۲۸۶/۸	۳۶۱۷/۹	۶/۳
نهاده‌های کشاورزی	۸۲۸۴/۸	۸۱۴۰/۰	۱۴/۱
سم و بذر و کود شیمیایی	۷۷۹۴/۸	۷۷۴۰/۰	۱۳/۴
واکسن و داروهای دامی	۴۹۰/۰	۴۰۰/۰	۰/۷
جمع یارانه پرداختی به اقلام کشاورزی	۴۱۹۱۵/۲	۴۳۲۲۷/۴	۷۵/۰
کل یارانه پرداختی	۵۱۸۴۰/۴	۵۷۶۳۱/۴	۱۰۰/۰

ماخذ: وزارت امور اقتصادی و دارایی و سازمان حمایت مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان

در این سال یارانه پرداختی به گندم با ۵/۳ درصد افزایش نسبت به سال قبل به ۲۵/۹ هزار میلیارد ریال رسید و همانند سال‌های قبل بیشترین سهم از کل یارانه پرداختی (۴۴/۹ درصد) را به خود اختصاص داد. سهم گروه‌های «سم و بذر و کود شیمیایی» و کالاهای اساسی «برنج، روغن نباتی و قند و شکر» از کل یارانه کالاهای کشاورزی به ترتیب ۱۳/۴ و ۹/۷ درصد و سهم گروه «شیر و فرآورده‌های آن» ۶/۳ درصد بود. در سال مورد بررسی، یارانه پرداختی به گروه «سم و بذر و کود شیمیایی»، «واکسن و داروهای دامی» و «برنج، روغن نباتی و قند و شکر» با کاهش مواجه شد، به طوری که در مقایسه با سال ۱۳۸۴ به ترتیب ۰/۷، ۱۸/۴ و ۲/۹ درصد کاهش داشت.

در مقابل، یارانه پرداختی به گروه «شیر و فرآورده‌های آن» و «گندم» به ترتیب با ۱۰/۱ و ۵/۳ درصد افزایش مواجه بود.

۳-۶- سرمایه‌گذاری دولت

در سال ۱۳۸۵، عملکرد اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای - ملی دولت برای توسعه کشاورزی و منابع طبیعی و منابع آب با احتساب برنامه تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی (بدون در نظر گرفتن اعتبارات استانی) با ۳۷/۱ درصد کاهش نسبت به سال گذشته به ۱۱/۷ هزار میلیارد ریال رسید. از مجموع رقم مصوب اعتبارات ملی طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای برای فصول مذکور در قانون بودجه سال ۱۳۸۵ کل کشور (به میزان ۲۱/۵ هزار میلیارد ریال) ۵۴/۵ درصد آن طی سال مزبور محقق شد.

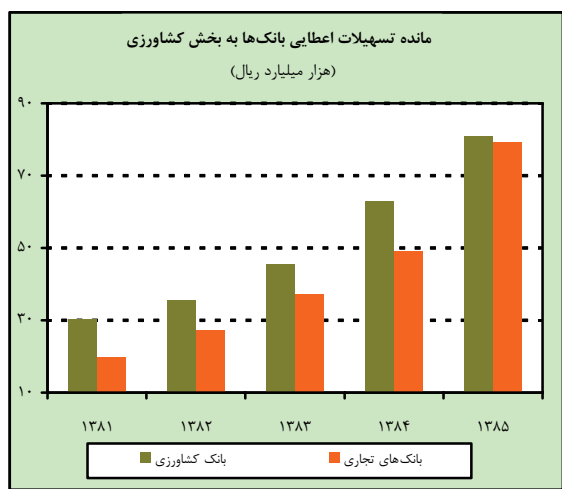
اعتبارات پرداخت شده طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای بابت توسعه کشاورزی و منابع طبیعی ۴ هزار میلیارد ریال بود که در مقایسه با سال قبل ۱۴/۷ درصد افزایش داشت. در فصل کشاورزی و منابع طبیعی، برنامه زراعت و باغبانی بیشترین سهم از اعتبارات (به میزان ۳۷/۲ درصد) را به خود اختصاص داد.

اعتبارات ملی پرداخت شده طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای برای تامین و توسعه منابع و تاسیسات آب در سال ۱۳۸۵ با ۴۹/۱ درصد کاهش نسبت به سال قبل به ۷/۷ هزار میلیارد ریال رسید. همانند سال گذشته، برنامه تامین و عرضه آب، شامل طرح‌های مختلف سد سازی، شبکه‌های آبیاری و زهکشی و آبرسانی به شهرها و صنایع در سطح کشور، بیشترین سهم (به میزان ۷۵/۷ درصد) را دارا بود.

عنوان برنامه		سال		درصد تغییر		سهم (درصد)		مصوب ۱۳۸۵	
		۱۳۸۵	۱۳۸۴ ▲			۱۳۸۵	۱۳۸۴	مبلغ	درصد تحقق
کشاورزی و منابع طبیعی		۴۰۴۰/۰	۳۵۲۳/۶	۱۴/۷		۳۴/۴	۱۸/۹	۳۶۳۳/۳	۱۱۱/۲
منابع آب		۷۶۹۳/۵	۱۵۱۲۱/۹	-۴۹/۱		۶۵/۶	۸۱/۱	۱۷۹۰۱/۲	۴۳/۰
کل		۱۱۷۳۳/۵	۱۸۶۴۵/۴	-۳۷/۱		۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۲۱۵۳۴/۴	۵۴/۵

ماخذ: وزارت امور اقتصادی و دارایی و قانون بودجه سال ۱۳۸۵ کل کشور

۷-۳- تسهیلات بانکی

تا پایان اسفند ۱۳۸۵، مانده تسهیلات اعطایی بانکها و موسسات اعتباری به بخش‌های دولتی و غیر دولتی کشاورزی^(۱) با ۴۲/۳ درصد رشد به ۱۶۳/۲ هزار میلیارد ریال رسید که ۹۸/۲ درصد (۱۶۰/۲ هزار میلیارد ریال) آن را مانده تسهیلات به بخش غیر دولتی تشکیل می‌داد. بخشی از افزایش مانده تسهیلات اعطایی بانکها به بخش کشاورزی همانند سال‌های قبل ناشی از تمدید سررسید بدهی کشاورزان به دلیل زیان‌های ناشی از خشکسالی سال‌های قبل بود.

سهم بانکهای تجاری از کل مانده تسهیلات اعطایی به بخش دولتی و غیر دولتی کشاورزی از ۴۳/۷ درصد در پایان سال

۱۳۸۴ به ۴۹/۴ درصد در پایان سال ۱۳۸۵ افزایش یافت. در مقابل، سهم تسهیلات اعطایی بانک کشاورزی از کل تسهیلات اعطایی به بخش کشاورزی کاهش داشت. در این سال مانده تسهیلات اعطایی بانکهای غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی به بخش کشاورزی به ۴۶/۳ میلیارد ریال رسید که نسبت به پایان سال قبل (۴۶/۱ میلیارد ریال) اندکی افزایش نشان می‌دهد.

در سال مورد بررسی، مانده مطالبات سررسید گذشته و معوق بانکها و موسسات اعتباری از بخش غیر دولتی کشاورزی با ۴۰/۲ درصد افزایش نسبت به سال قبل به ۲۳/۵ هزار میلیارد ریال رسید. نسبت مطالبات مذکور در بخش کشاورزی به کل مانده تسهیلات اعطایی به بخش غیر دولتی ۱۴/۷ درصد بود. تداوم رشد بالای مانده مطالبات معوق و سررسید گذشته بانکها و موسسات اعتباری از بخش غیر دولتی کشاورزی در سال ۱۳۸۵ به دلیل افزایش حجم تسهیلات اعطایی از یک سو و عدم توانایی کشاورزان زیان‌دیده سال‌های قبل در بازپرداخت دیون خود به بانکها از سوی دیگر بوده است.

در پایان اسفند ۱۳۸۵، مانده تسهیلات اعطایی بانک کشاورزی به بخش‌های دولتی و غیر دولتی کشاورزی با ۲۷/۹ درصد افزایش نسبت به سال قبل به ۸۱/۷ هزار میلیارد ریال رسید. براساس گزارش بانک کشاورزی، در سال مورد بررسی، بانک مذکور در مجموع ۵۲/۹ هزار میلیارد ریال در قالب تسهیلات تکلیفی و غیر تکلیفی و وجوه اداره شده به کشاورزان پرداخت نمود که ۶/۱ درصد نسبت به سال قبل افزایش داشت. از کل تسهیلات پرداختی توسط بانک کشاورزی ۷۶/۸ درصد (۴۰/۶ هزار میلیارد ریال) در قالب تسهیلات غیر تکلیفی و مابقی (۱۲/۳ هزار میلیارد ریال) در قالب تسهیلات تکلیفی و وجوه اداره شده و قراردادهای پرداخت شد. سهم‌های مزبور در سال گذشته به ترتیب ۸۲/۲ و ۱۷/۸ درصد بود.

مانده تسهیلات اعطایی بانکها و موسسات اعتباری به بخش غیر دولتی کشاورزی

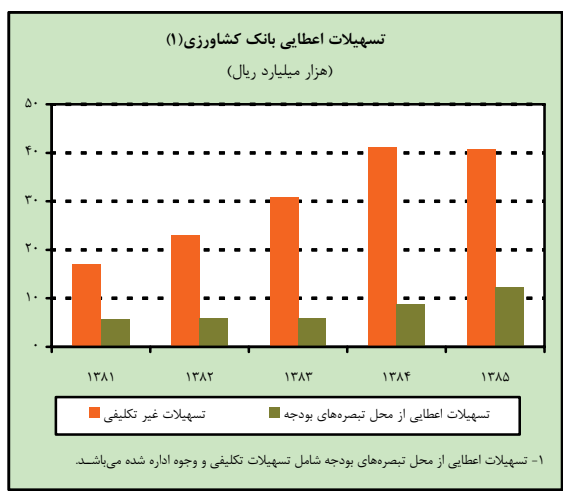
(میلیارد ریال)

سهم (درصد)	پایان سال		درصد تغییر	پایان سال	
	۱۳۸۴	۱۳۸۵		۱۳۸۴	۱۳۸۵
	۴۹/۴	۷۹۲۰/۱۷	۶۱/۵	۴۹۰۵۵/۳	بانکهای تجاری
	۵۰/۵	۸۰۹۴۴/۴	۲۸/۳	۶۳۱۰۲/۴	بانک کشاورزی
	۰/۰	۴۶/۳	۰/۴	۴۶/۱	بانکها و موسسات اعتباری غیر دولتی
	۱۰۰/۰	۱۶۰۱۹۲/۴	۴۲/۸	۱۱۲۲۰۳/۸	کل

۱- مانده تسهیلات اعطایی پس از کسر مانده بدهی مشتریان و تسهیلات اعطایی در کلیه سرفصل‌های مربوط به مابه‌التفاوت نرخ ارز، سود سال‌های آینده، سود و کارمزد سال‌های آینده، وجوه دریافتی مضاربه، حساب مشترک مشارکت مدنی (سهم بانک)، سود معوق و سود کارمزد معوق به دست آمده است.

ترکیب تسهیلات پرداختی بانک کشاورزی برحسب عقود اسلامی در سال ۱۳۸۵ نشان‌دهنده سهم بالای فروش اقساطی در میان سایر عقود است. در این سال ۲۲/۹ هزار میلیارد ریال تسهیلات در قالب عقد فروش اقساطی پرداخت شد که ۴۳/۴ درصد از کل تسهیلات پرداختی بود و نسبت به سال ۱۳۸۴ از ۲/۶ درصد افزایش برخوردار شد. پس از آن تسهیلات پرداختی در قالب مشارکت مدنی و سلف قرار داشت که به ترتیب با ۵۴/۷ و ۱۳/۷ درصد رشد نسبت به سال قبل به ۱۷/۰ و ۷/۳ هزار میلیارد ریال رسید.

در سال ۱۳۸۵، تسهیلات غیر تکلیفی اعطایی بانک کشاورزی ۰/۹ درصد کاهش یافت. بررسی ترکیب پرداخت‌های غیر تکلیفی بانک کشاورزی از نظر نوع مصرف نشان می‌دهد که همانند سال‌های گذشته پرداخت‌های بانک بابت امور زراعت بالاترین سهم (۳۲/۲)

درصد) از کل تسهیلات غیر تکلیفی را به خود اختصاص داد و با ۱۴/۳ درصد کاهش نسبت به سال قبل به ۱۳/۱ هزار میلیارد ریال رسید. پس از زراعت، بیشترین سهم از تسهیلات پرداختی به دامداری و دامپروری (۲۷/۹ درصد) تعلق داشت. در این سال تسهیلات اعطایی به امور مذکور با ۵۹/۳ درصد افزایش همراه بود. همچنین تسهیلات پرداختی به زیر بخش پرورش زنبور عسل و کرم ابریشم با ۳۲۱/۹ درصد افزایش، دارای بیشترین رشد بود.

تسهیلات اعطایی بانک کشاورزی برحسب مدت زمان بازپرداخت نشان می‌دهد که در سال ۱۳۸۵ مانند سال‌های گذشته، بیشترین میزان تسهیلات اعطایی (به میزان ۲۷/۸ هزار میلیارد ریال)

به صورت کوتاه‌مدت بوده و مقدار آن نسبت به سال قبل ۱۴/۷ درصد کاهش داشته است. سهم تسهیلات با بازپرداخت کوتاه‌مدت از مجموع تسهیلات تکلیفی و غیر تکلیفی ۵۲/۵ درصد بود که در مقایسه با سهم سال قبل (۶۵/۳ درصد) کاهش داشت. در مقابل به سهم تسهیلات با بازپرداخت میان‌مدت و بلندمدت افزوده شد. سهم بالای تسهیلات کوتاه‌مدت نشان‌دهنده گرایش بانک کشاورزی به استفاده از منابع در طرح‌های زودبازده می‌باشد. در سال‌های اخیر سهم تسهیلات میان‌مدت و بلندمدت افزایش یافته که با توجه به دوره بازگشت طولانی سرمایه‌گذاری بخش کشاورزی، افزایش سهم این تسهیلات باعث افزایش سرمایه‌گذاری‌های جدید می‌شود.

تسهیلات اعطایی بانک کشاورزی برحسب مدت زمان بازپرداخت

(میلیارد ریال)

نوع تسهیلات	سال		درصد تغییر	سهم (درصد)	
	۱۳۸۴	۱۳۸۵		۱۳۸۴	۱۳۸۵
کوتاه‌مدت	۳۲۵۶۴/۴	۲۷۷۷۲/۹	-۱۴/۷	۶۵/۳	۵۲/۵
میان‌مدت	۱۳۷۰۵/۷	۱۹۴۵۱/۹	۴۱/۹	۲۷/۵	۳۶/۸
بلندمدت	۳۶۲۳/۸	۵۶۹۶/۰	۵۷/۲	۷/۳	۱۰/۸
کل	۴۹۸۹۴/۰	۵۲۹۲۰/۷	۶/۱	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰

ماخذ: بانک کشاورزی

۳-۸- بیمه محصولات کشاورزی

براساس گزارش صندوق بیمه محصولات کشاورزی، در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴، صندوق مذکور ۵۷۱۵/۸ هزار هکتار از اراضی زیر کشت ۳۶ محصول زراعی و باغی را در برابر زیان‌های ناشی از عوامل قهری و طبیعی تحت پوشش بیمه قرار داد. وسعت اراضی تحت پوشش نسبت به سال قبل تغییر زیادی نداشت. از این مقدار حدود ۲۶۸۸/۵ هزار هکتار دچار خسارت شد که صندوق ۲۳۸۰/۴ میلیارد ریال غرامت بابت آن پرداخت نمود.

علاوه بر این در سال زراعی مورد بررسی، تعداد ۱۰۳۶۱/۸ هزار واحد دام، حدود ۴۶۲/۲ میلیون قطعه طیور و ۴۹۳۴۶ هزار متر مربع مرکز پرورش ماهی و میگو تحت پوشش صندوق بیمه قرار گرفت. از این مقدار، تعداد ۱۰۶۴/۵ هزار واحد دام، حدود ۴۴/۸ میلیون قطعه طیور و ۴۹۲۴/۷ هزار متر مربع از مراکز پرورش آبزیان آسیب دید و صندوق بیمه در مجموع ۶۲۳/۹ میلیارد ریال غرامت بابت جبران خسارات پرداخت کرد. همچنین در این سال ۲۹۰۷/۲ هزار هکتار از اراضی منابع طبیعی (عملیات اصلاحی مراتع، طرح‌های مرتعداری، جنگلداری و آبخیزداری) مورد بهره‌برداری تحت پوشش بیمه قرار گرفت. حدود ۲۰۹۸/۱ هزار هکتار از این اراضی خسارت دید و صندوق بیمه ۹/۹ میلیارد ریال غرامت به خسارت‌دیدگان پرداخت کرد. مجموع خسارت پرداختی توسط صندوق بیمه محصولات کشاورزی در سال زراعی ۸۵-۱۳۸۴ حدود ۳۰۱۴/۲ میلیارد ریال بود که در مقایسه با سال زراعی قبل به میزان ۲۰ درصد افزایش داشت.

اراضی زراعی و باغی بیمه شده و خسارت پرداختی به کشاورزان

نوع محصول	سطح اراضی بیمه شده (هزار هکتار)		خسارت دیده (هزار هکتار)		سطح اراضی خسارت پرداختی (میلیارد ریال)		درصد تغییر	درصد تغییر	درصد تغییر	درصد تغییر
	۱۳۸۵	▲ ۱۳۸۴	۱۳۸۵	▲ ۱۳۸۴	۱۳۸۵	▲ ۱۳۸۴				
گندم	۳۸۶۸/۰	۴۰۰۴/۳	۱۷۹۶/۷	۱۵۶۶/۵	۶۷/۷	۶۶/۸	-۳/۴	۱۴/۷	۴۶/۸	۷۰۸/۱
برنج	۲۰۸/۲	۲۰۶/۵	۱۲۰/۳	۸۲/۶	۳/۶	۴/۵	۰/۸	۴۵/۷	۲۳۲/۰	۲۸۷/۸
پنبه	۴۰/۰	۶۸/۶	۱۰/۴	۲۱/۳	۰/۷	۰/۴	-۴۱/۷	-۵۱/۲	۱۴/۵	۱۳/۴
چغندر قند	۱۶۳/۶	۱۵۴/۰	۲۳/۷	۱۸/۵	۲/۹	۰/۹	۶/۲	۲۸/۱	۲۴/۰	۴۴/۰
جو	۴۴۷/۰	۴۴۰/۵	۲۲۵/۰	۹۴/۵	۷/۸	۸/۴	۱/۵	۱۳۸/۱	۳۵/۹	۸۲/۸
پسته	۱۰۵/۵	۷۶/۴	۸۲/۷	۶۷/۲	۱/۸	۳/۱	۳۸/۲	۲۳/۰	۳۵۸/۵	۱۷۸/۷
سایر	۸۸۳/۵	۷۶۵/۱	۴۲۹/۶	۳۲۴/۷	۱۵/۵	۱۶/۰	۱۵/۵	۳۲/۳	۸۴۶/۱	۱۰۶۵/۵
جمع	۵۷۱۵/۸	۵۷۱۵/۴	۲۶۸۸/۵	۲۱۷۵/۳	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	*	۲۳/۶	۲۱۰۲/۵	۲۳۸۰/۴

ماخذ: صندوق بیمه محصولات کشاورزی

۹-۳- عملکرد شرکت‌ها و اتحادیه‌های تعاونی روستایی

براساس گزارش سازمان مرکزی تعاون روستایی، تا پایان سال ۱۳۸۵، در مجموع ۲۹۳۷ شرکت تعاونی روستایی در کشور فعالیت داشتند که حدود ۴/۶ میلیون نفر از روستاییان را تحت پوشش خود قرار داده و از نظر تعداد و اعضا تغییر محسوسی نسبت به سال قبل نداشتند. در سال مورد بررسی، شرکت‌های تعاونی روستایی ۳۸۲۵/۳ هزار تن انواع محصولات کشاورزی به ارزش ۸/۶ هزار میلیارد ریال را به قیمت‌های تضمینی خریداری کردند که از لحاظ مقدار و ارزش به ترتیب با ۴۹/۷ و ۵۴/۲ درصد کاهش نسبت به سال قبل مواجه بود. دلیل اصلی کاهش خرید تضمینی محصولات توسط شرکت‌های تعاونی روستایی، کاهش میزان خرید تضمینی گندم در این سال است. شایان ذکر است در سال ۱۳۸۵، بخش اعظم خرید تضمینی گندم توسط شرکت مادر تخصصی بازرگانی ایران صورت پذیرفته است.

۱۰-۳- بازرگانی خارجی در بخش کشاورزی

۱-۱۰-۳- صادرات

بر اساس آمار گمرک جمهوری اسلامی ایران، در سال ۱۳۸۵، مقدار ۳۱۸۷/۵ هزار تن محصولات مختلف کشاورزی به ارزش ۳۰۵۶/۷ میلیون دلار به خارج از کشور صادر شد که از لحاظ وزن و ارزش به ترتیب ۲۵/۹ و ۲۸/۵ درصد نسبت به سال قبل افزایش نشان می‌دهد. در این سال صادرات کالاهای کشاورزی ۱۱/۵ درصد از وزن و ۲۳/۷ درصد از ارزش صادرات غیر نفتی را تشکیل داد که در مقایسه با ارقام مشابه سال گذشته (به ترتیب ۱۰/۱ و ۲۲/۸ درصد) نشان‌دهنده افزایش سهم می‌باشد. در بین گروه‌های مختلف کالاهای کشاورزی، صادرات خشکبار با ۳۱/۶ درصد افزایش در ارزش نسبت به سال گذشته و سهمی معادل ۴۴/۵ درصد از کل ارزش صادرات

کالاهای کشاورزی، همانند سال‌های قبل بیشترین سهم را دارا بود. سهم این گروه در سال قبل ۴۳/۴ درصد بود. پسته و مغز پسته^(۱) به عنوان یکی از مهم‌ترین اقلام صادراتی کشور ۳۵/۱ درصد از ارزش کالاهای صادراتی کشاورزی و ۸/۳ درصد از کل ارزش صادرات غیر نفتی در سال مورد بررسی را به خود اختصاص داد.

صادرات کالاهای کشاورزی						(ارزش: میلیون دلار)
درصد تغییر		۱۳۸۵		▲۱۳۸۴		
وزن	ارزش	وزن	ارزش	وزن	ارزش	
۱۶/۰	۳۱/۶	۴۹۴/۸	۱۳۵۹/۸	۴۲۶/۷	۱۰۳۳/۳	خشکبار
۳۷/۶	۳۹/۹	۱۵۷۰/۱	۶۸۰/۵	۱۱۴۱/۱	۴۸۶/۴	محصولات نباتی
-۸/۳	-۸/۳	۱۵۲/۱	۳۵۴/۶	۱۶۵/۹	۳۸۶/۸	محصولات دامی
۵۹/۲	۵۰/۲	۲۸/۸	۵۶/۳	۱۸/۱	۳۷/۴	محصولات دریایی
۲۰/۷	۳۹/۰	۹۴۱/۷	۶۰۵/۶	۷۸۰/۴	۴۳۵/۶	محصولات صنایع تبدیلی کشاورزی
۲۵/۹	۲۸/۵	۳۱۸۷/۵	۳۰۵۶/۷	۲۵۳۲/۲	۲۳۷۹/۶	صادرات کالاهای کشاورزی
۱۳/۲	۳/۸	۱۱/۵	۲۳/۷	۱۰/۱	۲۲/۸	سهم کالاهای کشاورزی از کل صادرات غیر نفتی

ماخذ: آمار بازرگانی خارجی گمرک

پس از خشکبار، گروه‌های محصولات نباتی و صنایع تبدیلی کشاورزی به ترتیب با ۲۲/۳ و ۱۹/۸ درصد بیشترین سهم از ارزش کالاهای صادراتی کشاورزی را به خود اختصاص دادند. در بین صادرات کالاهای کشاورزی، گروه‌های محصولات دریایی و نباتی به ترتیب با ۵۰/۲ و ۳۹/۹ درصد رشد در ارزش نسبت به سال قبل، بالاترین نرخ‌های رشد صادرات را به خود اختصاص دادند. در مقابل، ارزش صادرات محصولات دامی در مقایسه با سال ۱۳۸۴ با ۸/۳ درصد کاهش همراه بود. در سال ۱۳۸۵، میانگین ارزش هر تن کالای کشاورزی صادر شده با ۲ درصد رشد نسبت به سال قبل بالغ بر ۹۵۹ دلار گردید.

۳-۱۰-۲- واردات

مطابق ارقام گمرک جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۸۵، حدود ۱۲۸۵۷/۴ هزار تن محصولات مختلف کشاورزی به ارزش ۴۹۰۰/۹ میلیون دلار وارد کشور شد که از نظر وزن و ارزش در مقایسه با سال قبل به ترتیب ۴۷/۸ و ۵۱/۳ درصد افزایش داشت. واردات کالاهای مذکور ۲۹/۶ درصد از وزن و ۱۱/۸ درصد از ارزش کل کالاهای وارداتی به کشور را تشکیل داد که در مقایسه با نسبت‌های سال قبل (به ترتیب ۲۴/۵ و ۸/۳ درصد) افزایش داشت. در سال مورد بررسی، میانگین ارزش هر تن کالای کشاورزی وارداتی ۳۸۱/۲ دلار بود که نسبت به رقم مشابه سال گذشته (۳۷۲/۲ دلار) حدود ۲/۴ درصد افزایش نشان می‌دهد.

واردات گندم در سال ۱۳۸۵ معادل ۱۱۵۵/۵ هزار تن بود که عمدتاً به دلیل افزایش ذخایر استراتژیک کشور در مقایسه با سال ۱۳۸۴ افزایش چشمگیری داشت. در مقابل، واردات جو از نظر وزن و ارزش در این سال به ترتیب ۶۹ و ۶۰/۷ درصد کاهش یافت. همچنین واردات چای که از سال ۱۳۸۳ روند صعودی به خود گرفته بود با کاهش ۸/۵ درصدی در ارزش و ۱/۳ درصدی در وزن مواجه شد. در این سال مقدار واردات شکر همانند سال قبل ۲۵۷/۳ درصد افزایش یافت که دلیل اصلی آن کاهش تعرفه واردات شکر می‌باشد. رشد زیاد و مستمر واردات شکر سبب افزایش موجودی قند و شکر گردید و کارخانجات تولید قند و شکر داخلی را با مشکل مواجه ساخت. همچنین واردات انواع روغن نباتی که عمدتاً به صورت خام صورت می‌گیرد با ۰/۷ درصد افزایش به ۱۲۵۱/۶ هزار تن رسید. ارزش واردات کالای مذکور ۶۸۸ میلیون دلار بود که پس از شکر دارای بیشترین ارزش در میان اقلام عمده وارداتی کالاهای کشاورزی می‌باشد. در سال مورد بررسی، واردات گوشت قرمز با افزایش زیاد به ۵۲/۵ هزار تن رسید که پس از گندم و شکر از بیشترین رشد در ارزش و وزن برخوردار بود.

۱- پسته و مغز پسته به صورت دو کالا صادر می‌شوند، اما در محاسبه صادرات مجموع آنها محاسبه می‌شود و تفکیک آن وجود ندارد.

(ارزش: میلیون دلار) (وزن: هزار تن)

درصد تغییر		۱۳۸۵		▲ ۱۳۸۴		
وزن	ارزش	وزن	ارزش	وزن	ارزش	
□	□	۱۱۵۵/۵	۱۹۰/۱	۱۰۵/۲	۱۴/۱	گندم
-۶۹/۰	-۶۰/۷	۳۷۵/۰	۷۷/۵	۱۲۰۹/۴	۱۹۶/۹	جو
۱۶/۸	۱۷/۲	۱۲۲۰/۷	۴۰۴/۵	۱۰۴۴/۷	۳۴۵/۳	برنج
-۱/۳	-۸/۵	۳۲/۲	۷۱/۵	۳۲/۶	۷۸/۲	چای
۲۵۷/۳	۴۱۵/۵	۲۵۲۶/۲	۱۰۱۷/۵	۷۰۷/۱	۱۹۷/۴	شکر
۰/۷	۷/۸	۱۲۵۱/۶	۶۸۸/۰	۱۲۴۲/۶	۶۳۸/۰	روغن‌های نباتی
-۶۸/۴	-۲۷/۹	۳/۰	۴/۹	۹/۴	۶/۸	روغن‌های حیوانی
۲۰۴/۷	۳۰۶/۶	۵۲/۵	۱۳۳/۹	۱۷/۲	۳۲/۹	گوشت قرمز
-۱۷/۶	-۱۷/۱	۱۶/۰	۱۶/۳	۱۹/۵	۱۹/۷	گوشت ماهی
θ	θ	۰/۶	۰/۹	۰/۰	۰/۰	گوشت مرغ
۴۴/۳	۳۴/۳	۶۲۲۴/۲	۲۲۹۵/۹	۴۳۱۳/۹	۱۷۰۹/۷	سایر کالاهای کشاورزی
۴۷/۸	۵۱/۳	۱۲۸۵۷/۴	۴۹۰۰/۹	۸۷۰۱/۶	۳۲۳۹/۰	واردات کالاهای کشاورزی
۲۰/۵	۴۲/۴	۲۹/۶	۱۱/۸	۲۴/۵	۸/۳	سهم کالاهای کشاورزی از کل واردات

ماخذ: آمار بازرگانی خارجی گمرک

درصد تغییر	سال		
	۱۳۸۵	▲ ۱۳۸۴	
۲۸/۵	۳۰۵۶/۷	۳۳۷۹/۶	صادرات
۵۱/۳	۴۹۰۰/۹	۳۲۳۹/۰	واردات
۱۱۴/۶	-۱۸۴۴/۲	-۸۵۹/۴	تراز بازرگانی

درصد تغییر	سال		
	۱۳۸۵	۱۳۸۴	
۲/۰	۹۵۹/۰	۹۳۹/۷	ارزش واحد صادرات
۲/۴	۳۸۱/۲	۳۷۲/۲	ارزش واحد واردات
-۰/۳	۲/۵۱	۲/۵۲	رابطه مبادله

بررسی وضعیت صادرات و واردات محصولات کشاورزی

نشان می‌دهد که در سال ۱۳۸۵ تراز این بخش با کسری مواجه بوده است. در سال مذکور، کسری تراز بازرگانی محصولات کشاورزی به حدود ۱۸۴۴/۲ میلیون دلار بالغ شد که نسبت به سال قبل ۱۱۴/۶ درصد افزایش داشته و حاکی از نامطلوب بودن شرایط تجارت خارجی در این بخش است. افزایش میزان رشد واردات در مقابل صادرات و همچنین افزایش میانگین ارزش واحد هر تن کالای وارداتی در مقابل کالای صادراتی از دلایل اصلی افزایش کسری تراز بازرگانی کالاهای کشاورزی در سال مورد بررسی بود.

شایان ذکر است که متوسط ارزش هر تن محصول صادراتی بخش کشاورزی در سال ۱۳۸۵ با ۲ درصد افزایش نسبت به رقم مشابه سال قبل به ۹۵۹ دلار رسید. همچنین، متوسط ارزش هر تن محصول کشاورزی وارداتی ۳۸۱/۲ دلار بود که در مقایسه با رقم سال قبل ۲/۴ درصد رشد داشت. بدین ترتیب، رابطه مبادله بخش کشاورزی از رقم ۲/۵۲ در سال ۱۳۸۴ به ۲/۵۱ رسید که بیانگر کاهش ۰/۳ درصدی آن به زیان محصولات صادراتی بخش کشاورزی می‌باشد. شایان ذکر است که در سال ۲۰۰۶، صادرکنندگان محصولات کشاورزی در مقایسه با صادرکنندگان محصولات صنعتی در جهان شاهد بهبود اندکی در رابطه مبادله خود بودند، اما با توجه به زیان محصولات صادراتی بخش کشاورزی در ایران، به نظر می‌رسد کشور ما از فرصت‌های موجود چندان منتفع نشده است.